

De Nieuwe Kaart van Nederland regionaal bekeken

*Op 20 juni organiseren Architectuur Lokaal en het Nederlands Architectuurinstituut het debat **Open Kaart, plannen voor de regio**. Aanleiding hiervoor is de tentoonstelling van **De Nieuwe Kaart van Nederland** in het NAI, die daar te zien is totdat zij is versleten. De discussie die is opgelaaid naar aanleiding van de presentatie van de Nieuwe Kaart op 20 maart in Utrecht heeft zich vooral geconcentreerd op de rol van de ontwerpende disciplines in de ruimtelijke ordening van Nederland. Omdat bestuurders ook een belangrijke, en misschien wel een belangrijkere, rol spelen bij de ruimtelijke ordening van Nederland, willen Architectuur Lokaal en het NAI met dit debat de discussie verbreden. De belangrijkste doelgroepen van het debat zijn dan ook bestuurders en opinie-leiders. Doel is het in de discussie brengen van een nieuw onderwerp: de mogelijkheden en onmogelijkheden van regionale planning.*

In het NAI kan sinds 27 maart de Nieuwe Kaart van Nederland worden bezichtigd, totdat deze is versleten. De Nieuwe Kaart, een initiatief van de BNS, BNP, de NVTL en het NIROV, geeft een overzicht van de plannen voor stedelijke in- en uitbreiding, verbetering van het verkeers- en vervoersnetwerk, en vernieuwing van het landschap tot 2005. De kaart is gemaakt om inzicht te geven in de plannen die de komende jaren worden uitgevoerd, zodat iedereen zich kan mengen in de discussie over de ruimtelijke ordening van Nederland. Daarbij gaat het volgens de makers uitdrukkelijk niet alleen over grote infrastructuurwerken zoals Schiphol, de HSL en de Betuwelijn, maar ook over de kleinere plannen, die misschien niet ingrijpend zijn op nationaal niveau, maar wel op lokaal en regionaal niveau.

Het verschijnen van de Nieuwe Kaart heeft veel reacties losgemaakt in de pers. Er verschenen koppen als: 'Solerende gemeenten vernielen landschap', 'Nederland groeit heel snel dicht', 'Landkaart van 2005 toont de vergroeiing' en 'Beeld van volgebouwd Nederland grotesk'. Vooral het grote aantal plannen dat op de kaart te zien is, trekt de aandacht. Veel journalisten komen tot de conclusie dat Nederland wordt volgebouwd. Ontwerpers leggen vooral de nadruk op de slechte kwaliteit van de plannen en pleiten voor ontwerpen op regionaal schaalniveau. De vraag is of met deze reacties de kern van het probleem wordt geraakt. De gegevens van het CBS tonen immers aan dat het met de 'volheid' van Nederland wel meevalt. Het percentage van het Nederlandse landschap dat is bebouwd bedraagt 8%, de infrastructuur beslaat 4%, het water 15% en het groen maar liefst 73%. En de roep om regionale ontwerpen is wellicht zinloos wanneer geen aandacht wordt besteed aan het proces dat aan regionaal ontwerpen vooraf zou moeten gaan, namelijk regionale planning.

Grenzen versus samenhang

In Nederland wordt de ruimtelijke ordening gekenmerkt door de inflexibiliteit van grenzen. De bestuurlijke grenzen van gemeenten en provincies bepalen het schaalniveau waarop de plannen worden gemaakt. De afdelingsgrenzen binnen gemeenten bepalen de mate van samenhang tussen de verschillende plannen. Ruimtelijke ontwikkelingen beperken zich echter zelden tot de gemeentegrenzen. Bovendien hangt alles met alles samen. Een nieuwe weg blijft bijvoorbeeld niet zonder gevolgen voor de economische ontwikkeling van een gemeente en beïnvloedt wellicht de economische ontwikkeling van andere gemeenten. De eerste vraag bij het maken van plannen zou dan ook moeten zijn: met welke opgaven en maatschappelijke trends hebben we te maken, op welk schaalniveau doen deze zich voor en met wie moeten we samenwerken om tot het beste plan te komen?

Regionale planning

Regionale planning, dat wil zeggen planning op het niveau van de opgave, lijkt een oplossing te bieden. De vraag is dan: wat is een regio precies? De Dikke Van Dale omschrijft de regio als een streek of gebied met een bepaald karakter en als levens- of verspreidingsgebied van dieren of planten. Regio's kunnen op verschillende manieren worden gedefinieerd, bijvoorbeeld aan de hand van de fysieke kenmerken

(bodemtype, ligging tussen rivieren, klimaat), cultuurhistorische kenmerken (polderlandschap), sociaal-geografische kenmerken (mobiliteitsstromen, verhuisbewegingen, economische ontwikkeling) en sociaal-culturele kenmerken (taal, gewoonten en gebruiken). Op basis daarvan kunnen plannen op het juiste (vaak regionale) schaalniveau worden ontwikkeld. En bovendien in aansluiting op het Rijksbeleid. Opgaven die zich bij uitstek lenen voor een regionale aanpak zijn de woningprogrammering en de aanleg van bedrijventerreinen. Het gebrek aan samenhang in de woningbouwprogrammering leidt er nu toe dat de verschillende gemeenten elkaar tegenwerken. De provincie Groningen moet ingrijpen in de woningproductie van de omliggende gemeenten, omdat deze zo groot is dat de productie van de stad Groningen in gevaar komt (Cobouw 7-4-1997). De provincie Noord-Holland doet het omgekeerde: de enorme productie van de kleine gemeenten heeft ertoe geleid de taakstelling te verruimen. Tegelijkertijd lopen de VINEX-locaties achter op de taakstelling (Cobouw, 11-4-1997). Ook de planning van bedrijventerreinen laat te wensen over. In iedere gemeente waar een stukje snelweg binnen de gemeentegrenzen valt, wordt als vanzelfsprekend een bedrijventerrein aangelegd, ook al zijn er geen gegadigden en doen buurgemeenten hetzelfde. Afstemming voorkomt overaanbod, verspilling van ruimte en dubbel werk. Zo zijn er talloze voorbeelden te noemen van opgaven die het best op bovenlokaal schaalniveau kunnen worden aangepakt. Dat betekent echter niet dat ook alle opgaven regionaal moeten worden vormgegeven. In bovengenoemde voorbeelden van woningen en bedrijventerreinen gaat het om afstemming van aantal, typen en fasering. De vormgeving blijft een zaak van de gemeente, hoewel een regionaal architectuurbeleid sterk kan bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit van een gebied. Vooral regio's waarvan de grenzen kunnen worden gedefinieerd door het verschijnsel 'witte schimmel' kunnen daar hun voordeel mee doen.

Open kaart

Deze krant van Architectuur Lokaal verschijnt omstreeks het moment dat het debat Open Kaart plaatsvindt, op 20 juni van 15.00 tot 17.00 uur in het NAI in Rotterdam. Onder leiding van Ole Bouman, hoofdredacteur van Archis, houdt Joost Schrijnen, voorzitter BNS, een inleiding over de Nieuwe Kaart en zal Vincent van Rossem ingaan op de vraag: wat is nu eigenlijk een regio en hoe kunnen regio's worden gedefinieerd? Daarna geven de schrijver Koos van Zomeren en de journalisten Tracy Metz, Tom Maas en Sietske van der Hoek hun visie op de opgaven van de Nederlandse ruimtelijke ordening, aan de hand van de resp. kleuren rood, groen, zwart en blauw. Op basis van deze inleidingen wordt door een aantal (voormalige) bestuurders, waaronder Ypke Gietema (vm. wethouder Groningen), Nellie Jacobs-Aarts (waarnemend burgemeester van Mierlo en vm. gedeputeerde van de provincie Noord-Brabant) en Vincent van Rossem bekeken welke mogelijkheden voor regionale planning bestaan en hoe de verschillende bestuursniveaus en de verschillende opgaven met elkaar in verband kunnen worden gebracht. Aan de deelnemers van het debat wordt een bundel met relevante publicaties uitgereikt en zij ontvangen een verslag van de discussie. Voor niet deelnemers zijn beide uitgaven los verkrijgbaar.

Informatie

Inlichtingen over het debat Open Kaart zijn verkrijgbaar bij
Architectuur Lokaal
Muriël Hendrikse
Museumpark 25
3015 CB Rotterdam
tel. 010-4369000
fax 010-4362234

Van het debat wordt een verslag gemaakt dat aan de deelnemers van het debat wordt toegezonden en dat wordt gepubliceerd in het volgende nummer van deze krant (september). Andere belangstellenden kunnen deze krant opvragen door overmaking van f. 7,50 op postbankrekening 5510706 t.n.v. Architectuur Lokaal, Rotterdam, o.v.v. 'verslag open kaart'

De bundel publicaties die voor het debat is samengesteld kan worden opgevraagd door overmaking van f. 12,50 op het hierboven genoemde rekeningnummer, o.v.v. 'Publicaties Open Kaart'.

Stichting De Nieuwe Kaart van Nederland
Postbus 30833
2500 GV Den Haag
tel. 070-3028470
fax 070-3625017